

گزارش «ایران»

گندم کشت می کنیم طلا درو می کنیم

ژنرال دوگل سعی وشش سال پیش گشت؛ «استقلال زمانی به دست می آید که ما برای به دست آوردن یک کیلو گندم، یک کیلو طلا بکاریم»، همانطور که لنین عقیده داشت: «گندم پول یولهاست، اما گسترش چنین رویکردی به تولید گندم را نمی توان به دوران اخیر محدود کرد، این تفکر در زمان پیش از میلاد مسیح ریشه دارد، به هروری یا تکیه بر وجود نگرش عمومی مبتنی بر اهمیت گندم است که در میان عمده تولیدکنندگان این محصول در جهان، نام کشورهای مطرح چون آمریکا، روسیه، چین و هند و نیز اتحادیه اروپا به چشم می خورد.

شاید مهم ترین عامل این اقبال گسترده در ارتباط تنگاتنگ میان خودکفایی در تولید گندم، امنیت غذایی و استقلال سیاسی نبفته باشد، به ویژه آنکه از نیاز به واردات سیاسی گندم می توان به عنوان ابزاری سیاسی بهره گرفت.

اولین تلمه ای که در جنگ از آن سخن به میان آمده، اسلحه و آخرین آن نان بوده است. هربرت هورر در سال ۱۹۴۳ میلادی راجع به اهمیت نان در جنگ چنین گفته و همین نقش گندم در حوزه اقتصاد سیاسی است که سبب شده این درزمره برنامه های اصلی بخش کشاورزی بسیاری کشورها قرار گیرد.

برنامه جامع و اجرای سیاست تشویق گندمکاران چینی که منجر به کاهش چشمگیر واردات گندم به این کشور شد، اقدامات لیسی در ایجاد سطح زیر کشت وسیع گندم در صحرای لیسی، سرمایه گذاری های دیرینه اروپاییان در بخش گندم و... در همین راستا ارزیابی می شود، همانطور که آمریکا به دلیل استراتژیک این محصول در معادلات جهانی، گندم تولیدی زارعان خود را به قیمت های بسیار گران از آنها خریداری می کند تا به تولید گندم ادامه دهند.

روایاتی که تعمیر شد

دغدغه تولید گندم در ایران نیز به سالها قبل برمی گردد، به گونه ای که با توجه به نقش بسیار پررنگ این محصول در الگوی مصرفی کشور، همواره نظام حاکم، نه تنها به تولید گندم چشم داشته بلکه برای خودبستگی در آن هدفگذاری کرده است، همانطور که در لایحه متعدد مدتها عظیم ماند هدفگذاری ای که به دلایل متعدد داشته باشیم و کاهش رشد و بالاخره بسیار دیرمحقق شد. چنانکه با احتساب

سرانه مصرف گندم در کل جهان	سرانه مصرف گندم در کشورهای توسعه یافته	سرانه مصرف گندم در کشورهای در حال توسعه	سرانه مصرف گندم در ایران
۷۱/۲ کیلوگرم	۹۹/۹ کیلوگرم	۶۳/۱۱ کیلوگرم	۱۴/۰۵ کیلوگرم

سال	هزینه تولید هر کیلوگرم گندم در ایران (ریال)	هزینه تولید هر کیلوگرم گندم در آمریکا (ریال)	نسبت هزینه تولید گندم در آمریکا به ایران
۱۳۷۹	۷۷۴	۱۳۴۴	۱/۷۳
۱۳۸۰	۸۱۲	۱۵۴۴	۱/۹
۱۳۸۱	۸۵۵	۱۸۵۳	۲/۱۶

۶۵ سال بعد به خودکفایی می رسیدیم. اما در توضیح علت عدم تحقق این پیش بینی می گوید: «متأسفانه با خشکسالی ۵ساله مواجه شدیم و همه برنامه ها به هم ریخت.»... و به این ترتیب بود که با سیر صعودی میزان واردات گندم به کشور، در سال ۱۳۷۷، ایران با واردات ۶۸ میلیون تن به بزرگترین واردکننده جهان تبدیل شد.

در نهایت پس از ادغام وزارتخانه های جهادسازندگی و کشاورزی و انجام مطالعات تکمیلی در خصوص گندم در دولت خاتمی، پی ریزی تشکیلاتی با هدف افزایش عملکرد گندم و قطع واردات آن، در دستور کار قرار گرفت. با آغاز به فعالیت «دفتر مجری طرح گندم»، در سال ۱۳۸۱، برنامه ریزی جهت افزایش تولید گندم بر اساس مدل مدیریت راهبردی تعریف شد.

واردات آن، در دستور کار قرار گرفت. با آغاز به فعالیت «دفتر مجری طرح گندم»، در سال ۱۳۸۱، برنامه ریزی جهت افزایش تولید گندم بر اساس مدل مدیریت راهبردی تعریف شد. هدف بنیادی طرح، افزایش مقدار تولید گندم در کشور، به موازات بهبود کیفیت آن و همچنین پایدار کردن تولید برای نسل به خودکفایی و رفع نیاز به واردات گندم خوراکی، اعلام شد. اما تحقق این هدف با موانع متعددی اعم از مؤلفه های برنامه ریزی و مدیریتی، مؤلفه اجتماعی، مؤلفه اقتصادی و مؤلفه های اجرایی

■ تولید گندم و قطع واردات آن از چندجنبه قابل بررسی و تحلیل است. یکی از این جنبه ها بعد سیاسی آن است که ارتباط تنگاتنگی با استقلال سیاسی و امنیت ملی کشور دارد

مواجه بود. موانعی که توجه نسبی به رفع آنها زمینه ساز قطع واردات گندم در سال جاری شد. این خودکفایی در تولید برای کشوری که طی یازده سال، ۷ میلیارد دلار صرف واردات گندم کرده بود، دستاوردی بسیار مهم تلقی می شد. اما با این وجود در کنار استقبال گسترده از خودکفایی در گندم، انتقاداتی نیز به طرح وارد می شود.

از جمله آنکه برخی تولید بیش از ۸ میلیون تن گندم در سال را فاقد توجیه اقتصادی می دانند. این در حالی است که مسؤولان فعلی اعلام کرده اند تولید گندم تا مرز ۱۷ میلیون تن درسال ادامه می یابد.

منتقدین اما می گویند: «اصلاً نباید به صادرات گندم فکر کنیم، چون می توانیم محصولاتی با ارزش افزوده به مراتب بیشتر از گندم صادر کنیم. در یک هکتار گندم ۶۵ هزار مترمکعب آب مصرف می شود در حالی که در بهترین شرایط ۵۴ تن تولید دارد. یعنی ۵ هزار مترمکعب آب مصرف می شود تا چهارصد دلار صادرات صورت گیرد...»

علاوه بر این انتقادات، عده ای دستیابی به خودکفایی را مدیون افزایش ناگهانی بارندگی های سالانه می دانند زیرا میانگین بار بارندگی با احتساب سالهای خشکسالی در ۳۰ سال گذشته ۲۵۰ میلیمتر بوده که این رقم در سال ۱۳۸۲ تا ۸۲۱ میلیمتر افزایش یافته است.

کارشناسان هم هستند که معتقدند بدون سرمایه گذاری زیربنایی تنها با افزایش غیرمتعارف قیمت، کشاورزان به تولید گندم رغبت شده اند، آنها در تأیید این نظر، به افزایش چندبرابری تسهیلات اعطایی در بخش گندم در سال گذشته و اختصاص ۴هزار میلیارد تومان پیرانه به گندم در سال جاری اشاره می کنند. اما در عین حال، سخنان وزیر جهاد کشاورزی که بر بعد استراتژیک تولید گندم تأکید دارد، انتقادات مذکور را کمرنگ می کند. او می گوید: «بر اساس آخرین بررسی ها و نیز برآوردهای فانو، ذخایر جهانی غلات از ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۷ میلادی بین ۲۰۰ تا ۲۰۰۲ میلیون تن در سال زراعی ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۵ کاهش خواهد یافت و ذخایر جهانی گندم در این فاصله زمانی از ۲۴۳ میلیون تن تا ۲۴ درصد کاهش به ۱۶۰ میلیون تن کاهش خواهد یافت برخی از کشورهای پرجمعیت مانند چین که رشد بالای اقتصادی را تجربه می کنند، در آینده متقاضیان بالقوه مصرف محصولات اساسی کشاورزی به ویژه گندم در بازار جهانی خواهند بود.» با این ترتیب، وزیر جهاد کشاورزی (توجه به تولید داخلی محصولات اساسی با هدف حفاظت از آستانه های مطمئن امنیت غذایی در کشور» را اجتناب ناپذیر، می خواند. او و مدیران زیرمجموعه اش در پاسخ به انتقادات مطرح شده، علاوه برحساسیت سیاسی موضوع، به وجود مزیت اقتصادی تولید گندم در ایران تأکید می کنند.

این وزارتخانه در پاسخ به منتقدین اعلام می کند: «تولید گندم و قطع واردات آن از چندجنبه قابل بررسی و تحلیل است. یکی از این جنبه ها بعد سیاسی آن است که ارتباط تنگاتنگی با استقلال سیاسی و امنیت ملی کشور دارد. کشورهای آمریکا، کانادا، استرالیا، اروپا و متحدین آنها در سطح بین المللی عمده تولید و صادرات گندم دنیا را در اختیار خود دارند.» وزارت جهاد کشاورزی در ادامه به سیاست آمریکا در ایالات متحده طی سال ۲۰۰۲ میلادی علی رغم اینکه هزینه تولید هر تن گندم در مزرعه ۲۳۱ دلار و ۵۹ سنت و هزینه تمام شده آن معادل ۲۶۶ دلار و ۲۰ سنت بوده ولی دولت آمریکا هر تن گندم تولیدی خود را به قیمت ۱۵۰ دلار و ۵۹ سنت به سایر کشورها فروخته است یعنی صادرات هر تن گندم تولید آمریکا ۱۱۵ دلار و ۶۰ سنت ارزان تر از هزینه تمام شده صورت گرفته است. همین آمار مختصر، از سیاست حمایتی ویژه ایالات متحده آمریکا نسبت به تولید گندم حکایت می کند.

استانده همین آمار و مقایسه آن با هزینه تولید گندم در کشور ما نشان می دهد که ایران در تولید گندم نسبت به این کشور دارای مزیت اقتصادی است خلاصه این بررسی ها که در جدول مقایسه ای هزینه تولید گندم در ایران و آمریکا ثبت شده مؤید این نکته است: بررسی ارقام مشابه در ایران و آمریکا نشان می دهد که هزینه تولید گندم آمریکا نسبت به کشور ما در مزرعه ۲۱۶ برابر و در مجموع بیش از ۲۱۵ برابر بوده است. مسؤولان وزارت جهاد کشاورزی این نیست را بیانگر مزیت اقتصادی تولید گندم در ایران می دانند و آن را دلیلی مضاعف بر ضرورت افزایش تولید گندم معرفی می کنند. به هر ترتیب ایران امسال از واردات گندم به کشور بی نیاز شده است اما مهمتر از آن حفظ پایداری تولید و استمرار آن به نظر می رسد. در آن صورت است که مجریان طرح توسعه گندم، پاسخ قطعی مدعیان را خواهند داد که این خودکفایی نه بر حسب تصادف بلکه با اجرای مجموعه سیاست های زیربنایی حاصل شده است خودکفایی ای که می تواند زمینه ساز تأمین امنیت غذایی ایران طی سال های آتی باشد.